

LBRIS | We know
LEO STRAUSS books

ALEXANDRE KOJÈVE

DESPRE TIRANIE

Ediție revăzută și adăugită

Traducere:

Ciprian Șiulea și Ovidiu Stanciu

XENOPHON

HIERON SAU DESPRE TIRANIE

Traducere din greaca veche și note:

Claudiu Sfirschi-Lăudat

Cuprins

Introducere de

Victor Gourevitch, Michael S. Roth / 5
(traducere de Ciprian Șiulea)

Despre tiranie

LEO STRAUSS / 23
(traducere de Ciprian Șiulea)

Tiranie și înțelepciune

ALEXANDRE KOJÈVE / 145
(traducere de Ovidiu Stanciu)

Revenire asupra scrierii *Hieron* a lui Xenophon

LEO STRAUSS / 205
(traducere de Ciprian Șiulea)

Note / 261

Anexă / 299

Hieron sau despre tiranie

XENOPHON / 301
(traducere de Claudiu Sfirschi-Lăudat)

Note la anexă / 347

Prezentarea autorilor / 351

LBRIS

We know
books

LEO STRAUSS
DESPRE TIRANIE

Obiceiul de a scrie împotriva guvernării are, în el însuși, un efect nefavorabil asupra caracterului. Fiindcă oricine a avut obiceiul de a scrie împotriva guvernării a încălcat îndeobște și legea; iar obiceiul de a încălca până și o lege nerezonabilă îi împinge de regulă pe oameni să fie complet nelegiuiți...

Din ziua în care s-a realizat emanciparea literaturii noastre, purificarea literaturii noastre a început... Timp de 160 de ani, libertatea presei noastre a devenit constant tot mai deplină; iar de-a lungul acestor 160 de ani, limitarea impusă scriitorilor de dispoziția generală a cititorilor a devenit în mod constant tot mai strictă... În acest moment, străinii, care nu îndrăznesc să publice un singur cuvânt despre guvernarea sub care trăiesc, nu pot înțelege cum se face că presa cea mai liberă din Europa este și cea mai pudibondă.

Macaulay

INTRODUCERE

Se cuvine să indic motivele pentru care supun atenției politologilor această analiză detaliată a unui dialog uitat despre tiranie.

Tirania este un pericol care are aceeași vârstă cu viața politică. Analiza tiraniei este, prin urmare, la fel de veche ca și știința politică însăși. Analiza tiraniei întreprinsă de primii politologi era atât de clară, de comprehensivă și de memorabil exprimată, încât a fost reținută și înțeleasă de generații care nu aveau o experiență directă a tiraniei reale. Pe de altă parte, când am fost puși față în față cu tirania – cu un tip de tiranie care depășea cea mai îndrăzneță imaginație a celor mai remarcabili gânditori ai trecutului –, știința noastră politică nu a reușit să o recunoască. Nu e deloc surprinzător, atunci, că mulți dintre contemporanii noștri, dezamăgiți sau dezgustați de analizele moderne ale tiraniei moderne, s-au simțit ușurați atunci când au redescoperit paginile în care Platon și alți gânditori clasici păreau să fi interpretat pentru noi ororile secolului al XX-lea. Surprinzător este că interesul general reînnoit față de interpretarea autentică a fenomenului tiraniei nu a condus la un interes reînnoit, general sau academic, față de singura scriere din perioada clasică în mod explicit și exclusiv dedicată discutării tiraniei și consecințelor ei, nesupusă niciodată unei analize comprehensive: *Hieron* al lui Xenophon.

Nu este nevoie de foarte multă observație și reflecție pentru a ne da seama că există o diferență esențială între tirania analizată de clasici și tirania epocii noastre. În contrast cu tirania clasică, tirania de astăzi are la dispoziția sa „tehnologie”, precum și „ideologii”; mai general exprimat, ea presupune existența „științei”, adică a unei interpretări particulare a științei sau a unui tip particular al ei. Invers, tirania clasică, spre deosebire de cea modernă, s-a văzut pusă față în față, în mod real sau potențial, cu o știință care nu era menită să fie aplicată „cuceririi naturii”, să fie popularizată sau difuzată. Dar a observa acest lucru înseamnă a accepta implicit că nu putem înțelege tirania modernă în caracterul ei specific înainte de a înțelege forma de tiranie elementară și într-un sens naturală care este tirania pre-modernă. Acest strat fundamental al tiraniei moderne ne rămâne, din rațiuni practice, neinteligibil dacă nu facem apel la știința politică a clasicilor.

Nu este o întâmplare faptul că știința politică de astăzi nu a reușit să înțeleagă tirania așa cum este ea cu adevărat. Știința noastră politică este bântuită de credința că „judecățile de valoare” nu sunt acceptabile în considerațiile științifice, iar a spune că un regim este tiranic echivalează în mod limpede cu a emite o „judecată de valoare”. Politologul care acceptă această viziune a științei va vorbi despre stat al maseilor, dictatură, totalitarism, autoritarism și așa mai departe, iar ca cetățean, el poate să condamne din toată inima aceste lucruri; dar, ca politolog, el este obligat să respingă noțiunea „mitică” despre tiranie. Nu putem depăși această limitare fără să reflectăm asupra bazei sau originii științei politice de astăzi. Știința politică modernă își plasează adesea originea în Machiavelli. Există un anumit adevăr în această pretenție. Lăsând deoparte unele considerații mai generale, *Principiile*

lui Machiavelli (spre deosebire de *Discursuri despre Titus Livius*) este caracterizată de indiferența deliberată față de distincția dintre rege și tiran; *Principele* presupune respingerea tacită a acelei distincții tradiționale¹. Machiavelli era pe deplin conștient că, prin conceperea viziunii expuse în *Principele*, se rupea de întreaga tradiție a științei politice sau – pentru a-i aplica lucrării *Principele* o expresie pe care el o folosește cu referire la *Discursurile* sale – că adopta un drum care nu fusese încă urmat de nimeni². Pentru a înțelege premisa fundamentală a științei politice de astăzi, ar trebui să înțelegem semnificația schimbării epocale realizate de Machiavelli; deoarece această schimbare constă în descoperirea continentului pe care orice gândire politică modernă cu deosebire – și în special, așadar, știința politică actuală – se simte acasă.

Tocmai în încercarea de a aduce la lumină cele mai adânci rădăcini ale gândirii politice moderne, vom descoperi că este foarte util, ca să nu spunem indispensabil, să acordăm o anumită atenție scrierii *Hieron*. Nu putem înțelege semnificația realizării lui Machiavelli dacă nu confruntăm învățătura lui cu învățătura tradițională pe care el o respinge. În ceea ce privește mai cu seamă *Principele*, care este în mod meritat cea mai celebră operă a lui, trebuie să confruntăm învățătura de aici cu aceea a tradiționalelor oglinzi ale principilor. Dar când facem acest lucru trebuie să ne ferim de tentația de a încerca să fim mai înțelepți sau, mai degrabă, mai învățați decât vrea Machiavelli ca cititorii lui să fie, acordând o importanță necuvenită oglinzilor principilor din Evul Mediu sau de la începutul modernității cărora Machiavelli nu catadicsește niciodată să le amintească numele. În schimb, ar trebui să ne concentrăm asupra singurei oglinzi a principilor la care el se referă în mod insistent și care este, după cum

ne-am putea aștepta, opera clasică și sursa întregului acest gen: *Educația lui Cyrus* de Xenophon³. Această operă nu a fost studiată vreodată de istoricii moderni cu măcar o mică parte din grija și concentrarea pe care le merită și care sunt necesare dacă intenționăm să îi scoatem la lumină semnificația. Se poate spune că *Educația lui Cyrus* îi este dedicată regelui perfect, opus tiranului, în timp ce *Principele* este caracterizată de o ignorare constantă a diferenței dintre rege și tiran. Există o singură operă anterioară asupra tiraniei la care Machiavelli se referă insistent: *Hieron* de Xenophon⁴. Analiza lucrării *Hieron* duce la concluzia că învățătura aceluia dialog se apropie la fel de mult de învățătura din *Principele* pe cât ar putea s-o facă învățătura oricărui socratic. Prin confruntarea învățăturii din *Principele* cu aceea transmisă prin intermediul lui *Hieron*, putem sesiza cât se poate de clar cea mai subtilă și cu adevărat cea mai decisivă diferență dintre știința politică socratică și știința politică machiavelică. Dacă este adevărat că întreaga știință politică premodernă se sprijină pe fundațiile așezate de Socrate, în timp ce întreaga știință politică specific modernă se sprijină pe fundațiile așezate de Machiavelli, am putea spune de asemenea că *Hieron* marchează punctul de maximă apropiere dintre știința politică premodernă și cea modernă⁵.

În ceea ce privește maniera în care mi-am tratat subiectul, am fost atent la faptul că există două modalități opuse în care putem studia gândirea trecutului. Mulți savanți de astăzi încep de la presupuziția istoricistă, anume că întreaga gândire umană este „istorică” sau că fundațiile gândirii umane sunt puse de experiențe specifice, care nu sunt, în principiu, contemporane cu gândirea umană ca atare. Însă există o disproporție fatală între istoricism și înțelegerea istorică adevărată. Obiectivul istoricului gândirii este să înțeleagă

gândirea trecutului „așa cum a fost ea cu adevărat”, adică să o înțeleagă cât mai exact posibil așa cum era înțeleasă de fapt de autorii ei. Dar istoricistul abordează gândirea trecutului pe baza presupuziției istoriciste, care a fost cu totul străină gândirii trecutului. El este, prin urmare, obligat să încerce să înțeleagă gândirea trecutului mai bine decât se înțelegea ea pe sine înainte ca el să o fi înțeles exact așa cum se înțelegea ea pe sine. Într-un mod sau altul, reprezentarea lui va fi un amestec îndoielnic de interpretare și critică. Este începutul înțelegerii istorice, condiția necesară și, suntem tentați să adăugăm, suficientă ca noi să ne dăm seama de caracterul problematic al istoricismului. Căci nu ne putem da seama de acesta fără a deveni foarte interesați de o confruntare imparțială a abordării istoriciste care predomină astăzi cu abordarea non-istoricistă a trecutului. Iar o astfel de confruntare pretinde, la rândul ei, ca gândirea non-istoricistă a trecutului să fie înțeleasă în propriii ei termeni, și nu așa cum ea se prezintă în cadrul orizontului istoricismului.

În acord cu acest principiu, am încercat să înțeleg gândirea lui Xenophon cât de exact am putut. Nu am încercat să pun în legătură gândirea lui cu „situația istorică”, deoarece nu aceasta este modalitatea naturală de a citi opera unui om înțelept; și, în plus, Xenophon nu a indicat niciodată că voia să fie înțeles în acest mod. Am presupus că Xenophon, fiind un autor iscusit, ne-a oferit cât de bine a putut informația necesară înțelegerii operei sale. M-am bazat, prin urmare, cât mai mult posibil pe ceea ce spune el însuși, în mod direct sau indirect, și cât mai puțin pe informații exterioare, ca să nu mai vorbim de ipotezele moderne. Neîncrezător în toate convențiile, oricât de triviale, care au potențialul de a dăuna chestiunilor importante, am mers până la a omite parantezele pătrate cu care savanții moderni au obiceiul de a-și